

WTO:s tvistlösningssystem

Utvecklingsländernas deltagande som tredje part

Anna Maria Björnsson

Kandidatuppsats i handelsrätt
Internationell affärsjuridik
VT 2012

Handledare
Boel Flodgren

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Sammanfattning

WTO är en internationell organisation som arbetar för en ökad frihandel mellan nationer. WTO:s tvistlösningssystem upprätthåller handelsreglerna och säkerställer att handeln flyter på ett smidigt sätt. WTO:s medlemsstater delas in i kategorier och denna uppsats fokuserar på de medlemmar som ingår i gruppen utvecklingsländer. Tvistlösningssystemet är omdiskuterat då utvecklingsländernas förutsättningar att använda systemet inte är desamma som industriländernas. Det är en komplex process som kräver kompetens och det är inte alla medlemmar som har de resurser som krävs för att kunna utnyttja systemet. I tvistlösningssystemet kan medlemmar delta som klagande eller svarande part. Det finns också en möjlighet för medlemmar att delta som tredje part vid förhandlingar. Tredje-parts-deltagande är det vanligaste sättet för utvecklingsländer att bevaka sina intressen inom WTO. Denna uppsats genomgår innebörden samt rättigheterna som finns i samband med ett sådant deltagande. Vidare belyser uppsatsen utvecklingsländernas ställning i systemet och genomgår de faktorer som begränsar dem.

WTO:s tvistlösningssystem består av tre stadier och rättigheterna vid ett tredje-parts-deltagande skiljer sig åt beroende på tvistens faser. Det första stadiet är samrådsfasen där tvisten försöker lösas genom konsultationer. Det andra stadiet är panelförfarandet där en panel tillsätts. Det tredje stadiet är att Överprövningsorganet löser tvisten mellan parterna. I samrådsfasen får den tredje parten delta i konsultationerna medan den vid panelförfarandet och överklagandet får möjligheten att bli hörd samt komma med inlagor. Det görs en skillnad mellan väsentligt handelsintresse, som krävs av den tredje parten för att få delta i samrådsfasen och ett väsentligt intresse, som krävs av den tredje parten för att få delta i panelförfarandet. För att få delta som *tredje deltagare* vid överklagandet krävs närvaro vid panelförfarandet.

Det har varit mycket diskussion om varför utvecklingsländer deltar som tredje parter. Det finns flera orsaker men det är framförallt två som är framträdande. Det första är brist på juridisk kapacitet och ekonomiska resurser, det andra är att de deltar i ett utbildningssyfte.

Summary

The World Trade Organization is dedicated to promote a greater free trade between nations. The WTO dispute settlement system maintains rules of trade and ensuring that trade flows smoothly. WTO member states are divided into categories, this paper mainly focuses on the members belonging to the group developing countries. The dispute settlement system is controversial given that the developing countries ability to use the system is not equal to those of the developed countries. It is a complex process that requires expertise and not all member states have the resources or the knowledge needed to exploit the system. Member states can participate as complainant or defendant. Furthermore members have the opportunity to participate as third parties in negotiations. Third-party participation is the most common approach for developing countries to defend their interests in the WTO. This paper examines the meaning and rights that exist in connection with such participation. Also, the paper highlights the developing countries position in the system and goes through the factors that limit them.

The WTO dispute settlement system consists of three stages and the rights for third-party participation differ depending on the dispute stages. First is the consultation stage where disputes are tried resolved through consultations. Second is the panel stage where a panel is added to adjudicate the dispute. Third is the appellate stage which is the final stage for resolving the dispute between parties. In the consultation phase, the third party has the opportunity to participate in consultations while the third party in the panel and in the appellate stage has the opportunity to be heard and conduct submissions. It distinguishes between substantial trade interest, as required by the third party in order to participate in the consultation phase and a substantial interest, required by the third party in order to participate in the panel process. In order to participate as a third participant in the appellate stage, attendance at the panel process is required.

It has been discussed why developing countries participate as third parties. There are several reasons but two are prominent. The first is the lack of legal capacity and financial resources and second, third-party participation is used for educational purposes.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Ämne Bakgrund	1
1.2 Syfte Frågeställning.....	2
1.3 Avgränsning	3
1.4 Metod och material	3
1.5 Disposition	4
2. World Trade Organization	5
2.1 Vad är WTO?	5
2.2 Vad är DSU?	5
2.3 Definition av utvecklingsland	6
2.4 Principer inom WTO.....	6
2.4.1 Most-Favoured-Nation Treatment	6
2.4.2 National Treatment	7
2.4.3 Special and Differential Treatment.....	7
3. Tvistlösning inom WTO	8
3.1 Allmänt om DSU.....	8
3.2 Parterna	8
3.3 Tillvägagångssättet.....	8
3.3.1 Samråd	8
3.3.2 Panelförfarande	9
3.3.3 Överklagande	11
3.3.4 Implementering och verkställighet	12
3.3.5 Frivilliga förfaranden	13
4. Tredje part i DSU	15
4.1 Allmänt om tredje parter	15

4.2	Samrådsfasen.....	16
4.3	Panelprocessen	16
4.4	Överklagande	17
4.5	Betydelsen av tredje-parts-deltagande för tvistens utgång.....	18
5.	Utvecklingsländerna i DSU	19
5.1	Bistånd.....	19
5.1.1	Särskild behandling.....	19
5.1.2	Advisory Centre on WTO Law.....	20
5.2	Deltagande i DSU	21
5.2.1	Användning av systemet	21
5.3	Svårigheter i DSU	23
5.3.1	Brist på juridisk expertis	23
5.3.2	Brist på ekonomiska resurser	24
5.3.3	Rädsla för politiska och ekonomiska påtryckningar.....	25
5.4	”Free-riding” i DSU	26
6.	Sammanfattande diskussion	28
7.	Slutsats	31
7.1	Vad innebär ett tredje parts deltagande och vilka rättigheter för det med sig?	31
7.2	Varför uppträder utvecklingsländerna oftast som tredje part och inte lika frekvent som klagande eller svarande part?	32
7.3	Bli det några konsekvenser av utvecklingsländernas tredje-parts-deltagande i tvistlösningssystemet?	32

Förkortningar

AB	Appellate Body
ACWL	Advisory Centre on WTO Law
DSB	Dispute Settlement Body
DSU	Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes
GATT	The General Agreement on Tariffs and Trade
GATS	The General Agreement on Trade in Services
MFN	Most-Favoured-Nation Treatment
TRIPS	The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
WTO	World Trade Organization

1. Inledning

1.1 Ämne | Bakgrund

WTO:s tvistlösningssystem sådant det regleras i *Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes, DSU*, är mycket omdiskuterat sedan det infördes 1995. Det var designat för att garantera lika villkor för alla medlemmar, så att fattigare länder skulle kunna ta tillvara sina handelspolitiska intressen oberoende av ekonomisk makt. Systemet har kritiserats för att utvecklingsländernas förutsättningar inte är desamma som industriländernas när det gäller att kunna utnyttja systemet.¹

När man talar om utvecklingsländernas svårigheter i tvistlösningssystemet är det framför allt tre problem som brukar lyftas fram. Det första är att utvecklingsländer inte har tillgång till juridisk expertis, det andra är att de inte har tillräckligt med ekonomiska resurser för att effektivt kunna delta i tvistlösningsprocessen, det tredje är rädsla för ekonomiska och politiska påtryckningar. Dessa faktorer kan sammanfattas som begränsningar i lag, kapital och politik.²

Tvistlösningsprocessen inom WTO är komplex och kräver omfattande administrativ och juridisk kapacitet för att kunna användas. Det är inte en rättegång i vanlig mening utan utmynnningar i rekommendationer till tvistande stater, så kallade rapporter. Trots att det således inte handlar om en vanlig rättsprocess använder jag beteckningen ”process” för detta förfarande i uppsatsen, även om det inte är en helt adekvat beteckning.

¹ Albashar, Faisal A S A & Maniruzzman, A F M, (2010) Reforming the WTO Dispute Settlement System: A Rethink of the Third Party Right of Access to Panel and Appeal Processes from Developing Countries Perspectives s.311-312

² Shaffer, Gregory, (2003) How to make WTO dispute settlement work for developing countries: some proactive developing country strategies s.26

På senare år har utvecklingsländernas deltagande i processen ökat, och det är ingen tvekan om att det nya tvistlösningssystemet är mer fördelaktigt än dess föregångare.³ Det finns tre olika sätt att delta i WTO:s tvistlösningsprocess, nämligen som klagande, som svarande eller som tredje part. Det finns också en möjlighet för utomstående aktörer att inge så kallade *amicus curiae briefs*, det vill säga inlagor i en pågående process, men detta är inte detsamma som att delta i tvistlösningsprocessen. I majoriteten av WTO:s tvister finns medlemmar som deltar som tredje parter och det är främst i denna roll som utvecklingsländerna är aktiva.⁴

Det diskuteras om man kan utvidga rätten till tredje-parts-deltagande i WTO-tvister som ett sätt att förbättra utvecklingsländernas ställning i WTO. Det är oklart vad rätten att delta som tredje part egentligen innebär.⁵

1.2 Syfte | Frågeställning

Syftet med denna uppsats är att närmare undersöka, diskutera och analysera innebörden av utvecklingsländernas tredje-parts-deltagande i WTO:s tvistlösningsprocess. Statistik visar att det är det i särklass vanligaste sättet för utvecklingsländer och länder med små ekonomier att bevaka sina intressen inom WTO.⁶

Uppsatsens frågeställningar är således;

- Vad innebär ett tredje-parts-deltagande och vilka rättigheter för det med sig?
- Varför uppträder utvecklingsländerna oftast som tredje part och inte lika frekvent som klagande eller svarande part?
- Blir det några konsekvenser av utvecklingsländernas tredje-parts-deltagande i tvistlösningssystemet?

³ Lester, Simon & Mercurio, Bryan, (2008) *World Trade Law: Text, Materials and Commentary* s. 786-788

⁴ Horn, Henrik & Johannesson, Louise & Mavroidis, Petros, (2011) The WTO Dispute Settlement System 1995-2010: Some Descriptive Statistics. *Journal of World Trade* 45, no 6 (2011) s. 1111 och 1117

⁵ Albashar & Maniruzzman, se not 1, s. 313

⁶ Horn, Johannesson & Mavroidis, se not 4, s. 1111 och 1117

1.3 Avgränsning

Jag kommer endast behandla WTO-avtalet om *tvistlösning*, det som heter *Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Dispute* och som brukar förkortas DSU och då främst ur utvecklingsländernas synvinkel. GATS, avtalet om handel med tjänster och TRIPS, avtalet om immateriella rättigheter, kommer inte att behandlas i uppsatsen. Det viktiga avtalet GATT, som reglerar handel med varor, behandlas endast marginellt.

Det går inte att dra alla utvecklingsländer över en kam. Flera länder räknas som utvecklingsländer som exempelvis Brasilien, Indien och Kina, vilka aktivt använder systemet i alla roller och med framgång medan andra utvecklingsländer, främst de minst utvecklade länderna inte varit representerade alls. Jag har därför valt att i denna uppsats koncentrera mig på den grupp som här nedan betecknas utvecklingsländer.⁷ De länder som tillhör denna grupp är de utvecklingsländer som inte ingår i de kategorier som betecknas BIC eller LDC.

BIC	Brasilien, Indien och Kina
DEV	Utvecklingsländer
G2	EU och USA
IND	Industriländer
LDC	Minst utvecklade länder

1.4 Metod och material

Folkrätten är den del av rättssystemet som reglerar förhållandet mellan stater. Dess rättskällor utgörs främst av traktaträtt och internationell sedvanerätt. Traktaträtten består av de avtal som stater frivilligt ingått. Sedvanerätten gäller däremot för alla stater oavsett avtal.⁸ I denna uppsats har jag studerat WTO och dess tvistlösningssystem, DSU, vilket är en del av folkrätten.

Metoden i denna uppsats kan kategoriseras som traditionell juridisk metod vilket innebär att jag använt mig av olika juridiska källor för att besvara mina

⁷ Horn, Johannesson & Mavroidis, se not 4, s.1107

⁸ Linderfalk, Ulf, (2006) *Folkrätten i ett nötskal*. Lund: Studentlitteratur s.23-27 och s.33

frågeställningar. Det material jag använt mig av utgörs främst av doktrin, dessutom har material som är relaterat till WTO, som internationella konventioner, framförallt WTO-avtal, avgöranden, så kallade rapporter och kommentarer till materialet använts. Materialet jag använt kan delas in i primära och sekundära källor. De primära källorna utgörs främst av internationella avtal, WTO-rapporter och sedvanerätt medan de sekundära källorna består av litteratur (doktrin), tidsskriftsartiklar och information från webben, främst från WTO:s och ACWL:s hemsidor.

Det har varit svårt att hitta relevant och aktuell information då det finns lite forskning på området.⁹ Jag har därför koncentrerat mig på ett fåtal verk och inte så många olika källor som jag avsåg från början. Jag har haft stor användning av WTO:s hemsida för att få tillgång till information med högt nyhetsvärde. WTO-rapporterna är väldigt omfattade och jag har därför valt att använda mig av sekundära källor när det gäller innehållet i WTO-avgöranden.

För att få så hög tillförlitlighet som möjligt i min uppsats har informationen från alla källor noga granskats på ett kritiskt sätt.

1.5 Disposition

Jag har valt att disponera min uppsats enligt följande;

Kapitel 2 Består av en introduktion och bakgrund till WTO och dess system för tvistlösning genom DSU.

Kapitel 3 Behandlar tvistlösningssystemets uppbyggnad. Här sker en genomgång av dess parter och faser.

Kapitel 4 Undersöker innebörden av ett tredje-parts-deltagande.

Kapitel 5 Presenterar utvecklingsländernas roll i tvistlösningssystemet, hur de deltar och vad deras svårigheter är.

Kapitel 6 Består av en diskussion grundade på uppsatsens föregående kapitel.

Kapitel 7 Presentation av mina slutsatser.

⁹ Froese, Marc D, (2011) Do Developed Countries "Lawyer up" Faster than Developing Countries? Evaluating the Speed and Momentum of Trade Litigation at the World Trade Organization s.1254

2. World Trade Organization

2.1 Vad är WTO?

WTO är en global internationell organisation som arbetar för ökad frihandel mellan nationer. Organisationen bildades 1995 och har idag 153 medlemmar. Organisationen bygger på det tidigare sedan 1947 gällande avtalet *The General Agreement on Tariffs and Trade*, GATT 1947. Organisationen drivs av medlemmarnas regeringar och det högsta beslutande organet är ministerrådet. WTO-avtalen omfattar bland annat handel med varor och tjänster och användningen av immateriella rättigheter.¹⁰ WTO har fem uppgifter, nämligen att underlätta genomförandet och förvaltning av WTO-avtalen, att utgöra forum för de multilaterala förhandlingarna, att lösa handelstvister, att övervaka medlemmarnas nationella handelspolitik och att samarbeta med Internationella valutafonden och Världsbanken.¹¹

WTO liksom allt organisationen gör är resultat av olika förhandlingar. Den största delen av WTO:s nuvarande frågor härstammar från Uruguayrundan (1986-1994) och tidigare förhandlingar från GATT.¹² Just nu pågår den första förhandlingsrundan inom WTO, Doharundan som inleddes 2001 och för första gången ligger det främst fokus på utvecklingsfrågorna.

2.2 Vad är DSU?

Tidigare gällde ett system för att lösa tvister som följde av GATT. Under Uruguayrundan upprättades det nya nu gällande tvistlösningssystemet DSU, som inrättades 1995. Det nya systemet har en större verkställighetsgrad än det tidigare gällande systemet och det är numera inte heller möjligt för enskilda parter att

¹⁰ www.wto.org (besöktes 4 april 2012)

¹¹ Organisationsavtalet Artikel 3 (besöktes 10 maj 2012)

¹² www.wto.org (besöktes 4 april 2012)

blockera rättsliga procedurer. Det gamla systemet kritiserades för långdragna förfaranden vilket lett till att det i det nuvarande systemet finns tydliga tidsfrister. Genom DSU infördes även en mer strukturerad tvistlösningsprocess med tydligare definierade steg i förfarandet.¹³

Då en medlemsstat anser att en annan stat brutit mot ett WTO-avtal har den rätt att begära konsultationer med denna stat. Om parterna inte kommer överens i samrådsfasen kan konflikten lösas genom förlikning, bona officia¹⁴ eller medling. Om tvisten ändå inte löses har staten rätt att få tvisten prövad av en panel bestående av tre opartiska och kvalificerade personer. Om parterna inte är nöjda med utfallet har de rätt att begära en överprövning av beslutet som meddelas genom en så kallad rapport. Om en part vägrar uppfylla de förpliktelser som den ålagts i en WTO-rapport kan den klagande parten vidta motåtgärder.¹⁵

WTO:s tvistlösningsystem är avgörande för att upprätthålla reglerna och därmed säkerställa att handeln flyter på ett smidigt sätt.

2.3 Definition av utvecklingsland

Inom WTO finns det inte någon definition på vad som är ett industriland och vad som är ett utvecklingsland utan detta är upp till var och en av medlemmarna att själva bestämma.¹⁶ Begreppet utvecklingsland är därför ett brett begrepp som täcker allt från små ekonomier till högt industrialiserade länder.

2.4 Principer inom WTO

2.4.1 Most-Favoured-Nation Treatment

Inom WTO gäller enligt GATT 1994 den så kallade *Most-Favoured-Nation-principen*. Den innebär att ett land inte får ge bättre förmåner, t.ex. i fråga om tullar, till vissa länder än det ger till andra. Alla länder ska behandlas lika. Den

¹³ www.wto.org (besökt 19 april 2012)

¹⁴ Med bona officia avses att någon utomstående engagerar sig och till exempel erbjuder goda yttre möjligheter för att skapa bästa möjliga förutsättningar för parternas samrådsförhandlingar.

¹⁵ Seth, Torsten, (2000) *Tvistlösning i WTO. Om rättens betydelse för den internationella handelspolitiken* s. 203-205

¹⁶ www.wto.org (besökt 17 april 2012)

behandling som ges till det land som gynnas mest skall också ges till alla andra länder. Detta betyder att diskriminering mellan medlemmar inte är tillåten.¹⁷

2.4.2 National Treatment

Enligt GATT 1994 gäller också den s.k. *Nationel Treatment-principen*. Den innebär att ett land måste behandla utländska varor på samma sätt som det behandlar inhemska produkter, t.ex. ifråga om skatter och olika avgifter. Man ger de utländska subjekten nationell behandling.¹⁸ Även denna princip är således en regel mot diskriminering.

2.4.3 Special and Differential Treatment

Inom WTO finns ett flertal undantagsregler från kraven på ”lika behandling”, vilka gäller framför allt utvecklingsländer. I DSU finns regler som erbjuder utvecklingsländer särskilda rättigheter och mer förmånlig behandling för att göra det lättare för dem i processen, det är exempelvis privilegier som längre tidsfrister, snabbare procedur och tillgång till juridik hjälp.

¹⁷ GATT 1994 Artikel 1

¹⁸ GATT 1994 Artikel 3

3. Tvistlösning inom WTO

3.1 Allmänt om DSU

Tvistlösningsprocessen enligt DSU innehåller fyra klart definierade steg. Dessa är samråd, panelförfarande, överklagande samt implementering/verkställighet.

3.2 Parterna

Det är endast WTO:s medlemsstater som kan vara parter i en tvist enligt DSU. Medlemsstaterna kan delta som klagande, svarande eller som tredje part. Internationella organisationer, regeringar eller företag kan inte delta som parter även om det ibland är de som påverkas mest av utfallet.

Utomstående aktörer som kan ha intresse i den aktuella frågan kan genom så kallade *amicus curiae brief* komma med inlagor under tvistens handläggning. Panelen och Överprövningsorganet kan acceptera eller avvisa dessa synpunkter men är inte skyldig att beakta dem.¹⁹

3.3 Tillvägagångssättet

3.3.1 Samråd

När en medlemsstat anser att en annan medlemsstat inte lever upp till sina skyldigheter enligt ett WTO-avtal kan medlemsstaten begära att samråd äger rum.

¹⁹ Van den Bossche, Peter (2008) *The Law and Policy of the World Trade Organization: text, cases and materials* s. 191

Samråd kan enligt artikel XXII och XXIII begäras beträffande varje fråga som angår tillämpningen av avtalet.²⁰

Det första steget i en tvist innebär således att den klagande parten begär samråd med den medlem som anses ha agerat på ett sätt som påverkar den klagandes rättigheter. Varje medlem ska beakta och erbjuda tillräckliga möjligheter till samråd som begärs av en annan medlem angående åtgärder som vidtagits och som påverkar tillämpningen av det berörda avtalet.²¹ En begäran om samråd ska meddelas till WTO:s tvistlösningsorgan, DSB. Meddelandet ska vara skriftligt och innehålla skälen för begäran samt de rättsliga grunder som medlemmen anser sig ha för klagomålet.²² Motparten ska svara inom 10 dagar och samråd ska inledas inom 30 dagar. Om tvisten inte kan lösas inom 60 dagar eller om parterna kommer fram till att samrådet inte leder något vart kan den klagande parten begära att en panel tillsätts.²³

Majoriteten av alla tvister inom DSU kommer inte längre än samrådsfasen. Samråd har visat sig vara ett effektivt medel för lösa tvister mellan organisationens medlemmar.²⁴

3.3.2 Panelförfarande

3.3.2.1 Begäran om tillsättande av panel

Om samråd eller något av de frivilliga förfarandena inte lett till att parterna kommit fram till en lösning kan den klagande parten begära att en panel tillsätts av DSB. Denna begäran ska vara skriftlig och ange de åtgärder tvisten gäller samt den rättsliga grunden för klagomålet. För att begära tillsättelse av en panel måste tvisten ha försökts lösas genom samråd.²⁵

²⁰ Seth, se not 14, s.213

²¹ DSU Artikel 4.2 och 4.3

²² DSU Artikel 4.3

²³ DSU Artikel 4.3 och 4.7

²⁴ Seth, se not 14, s.214

²⁵ DSU Artikel 6.1 och 6.2

3.3.2.2 Grunder för klagomål

I artikel XXIII GATT finner man de grunder som en medlem kan stödja sitt klagomål på. Överträdelsen i artikel XXIII består av att en part inte fullgjort sina förpliktelser. Artikeln innehåller tre alternativa händelser och två möjliga följder vilka kan kombineras till sex olika grunder för klagomålet.

Den kombinationen som i praktiken stått för majoriteten av alla panelavgöranden innebär en regelöverträdelse och att den andra parten lidit förlust i form av förmåner, antingen direkt eller indirekt. Den andra grunden innebär en regelöverträdelse men i stället för en förmånsförlust har parten hindrats att uppnå ett mål med avtalet. Det är sällsynt att en panel tillsätts för att lösa en tvist med andra grunder än de två första.²⁶

3.3.2.3 Ledamöterna

Avtalet om tvistlösning, DSU, innehåller regler om utseende av panelledamöter.²⁷ En panel ska bestå av tre ledamöter om parterna inte kommer överens om att de ska vara fem.²⁸ Det är sekretariatet som nominerar tänkta panelledamöter (från en lista som tillhandahållits från DSB). Parterna får endast underkänna dem om det finns starka skäl.²⁹

En panelledamot ska arbeta på ett neutralt sätt, det vill säga arbeta utan lojalitetsband eller andra förpliktelser till övriga stater eller organisationer. Ledamoten får inte vara av samma nationalitet som någon annan i tvisten (gäller både som parter eller som tredje part), om detta inte godkänts av de inblandade.³⁰ Om ett utvecklingsland är part i en tvist ska, om denna part begär, minst en av panelledamöterna komma från ett utvecklingsland.³¹

²⁶ Seth, se not 14, s. 219-222

²⁷ DSU Artikel 8

²⁸ DSU Artikel 8.5

²⁹ DSU Artikel 8.6

³⁰ DSU Artikel 8.3 och 8.9

³¹ DSU Artikel 8.10

3.3.2.4 Proceduren

Om parterna kommer fram till en lösning ska detta meddelas panelen och DSB. Om parterna inte funnit en lösning, tills panelen färdigställt sin bedömning ska panelen lämna en skriftlig rapport till DSB innehållande förslag till lösning på tvisten.³² En panel har sex månader på sig att färdigställa rapporten. Denna tidsfrist kan dock både förlängas och förkortas.³³ Parterna har 60 dagar på sig att ta del av rapporten. När en rapport antagits innebär detta att de är skyldiga att implementera besluten och rekommendationerna. Om någon part inte är nöjd med beslutet kan det överklagas dock endast såvitt det avser rättsliga frågor eller tolkningar.³⁴

3.3.3 Överklagande

I de flesta nationella rättsystem går det att överklaga en dom till en högre instans om någon part inte är nöjd med utfallet. Även panelavgöranden går att överklaga enligt DSU. Överklagandet sker till Appellate Body (AB), här också kallat Överprövningsorganet. Överprövningsorganets uppgift blir att antingen fastställa panelens avgörande eller att ändra det. En prövning hos Överprövningsorganet kan endast ske av rättsfrågor, inga sakfrågor kan bli föremål för överprövning. Att ett beslut överklagas är sällsynt inom internationell rätt medan det ofta sker i nationell rätt.³⁵

Vid överklagande har en part har 10 dagar på sig att inlämna en utförlig inlägga som anger grunden för överklagandet, vilka regler som åberopas samt yrkanden. Motparten ska inge ett svaromål inom 25 dagar innehållande skriftliga motargument.³⁶

³² DSU Artikel 12.7

³³ DSU Artikel 8 och 9

³⁴ DSU Artikel 16.4, 17.6 och 21

³⁵ Seth, se not 14, s. 321 -322

³⁶ Seth, se not 14, s. 327

3.3.4 Implementering och verkställighet

Ett problem vid handelstvister mellan nationer är hur man kan säkerställa att den förlorade parten följer de beslut som tas. En förutsättning enligt DSU är att parten ska göra detta självmant, men i de fall detta inte sker finns olika former av motåtgärder som den vinnande parten kan använda sig av. I DSU stadgas tidsfrister om implementering, rapportering om implementering och tvister samt huruvida implementering ägt rum.³⁷

Den berörda medlemmen ska lämna ett förslag om tid för genomförande vid ett möte med DSB inom 30 dagar efter antagande av rapport. DSB:s beslut ska fattas genom konsensus, vilket innebär att alla stater har vetorätt i frågan. Om detta förslag inte blir godkänt och om parterna inte heller kommer överens ska frågan om implementering på parts begäran avgöras genom skiljedom inom 90 dagar efter antagande av rapporten. Det är DSB som står för övervakningen av implementeringen och om denna inte sker inom rimlig tidfrist kan sanktioner bli aktuella.³⁸

3.3.4.1 Kompensation

Kompensation är en åtgärd som den svarande parten kan erbjuda den klagande parten, men kan endast bli aktuellt om parterna är överens om detta.

3.3.4.2 Retaliation

Retaliation innebär att den klagande parten inför ett handelshinder mot den svarande parten för att få den att implementera WTO-avgörandet.

³⁷ DSU Artikel 21

³⁸ DSU Artikel 21 och 22

3.3.5 Frivilliga förfaranden

Det finns även frivilliga förfaranden som kan lösa en tvist men utslaget blir inte i dessa fall bindande. Dessa förfaranden syftar på förlikning, bona officia eller medling.³⁹ I dessa förfaranden måste det finnas en tredje part för att nå en överenskommelse, detta gör proceduren mer avancerad, däremot är den rättsligt mindre avancerad än ett panelavgörande.

Om parterna kommit överens om att använda sig av förlikning, bona officia eller medling och om förfarandet inletts inom 60 dagar är det inte tillåtet för den klagande parten att begära upprättande av en panel.⁴⁰ För övrigt finns inte mycket regler om dessa förfaranden men det stadgas att de kan begäras, påbörjas och avslutas när som helst samt att det ska vara konfidentiella.⁴¹

Det finns också en möjlighet att lösa tvisten genom skiljeförfarande där utslaget blir bindande. Denna tvistlösningsform används främst av parter som har klart definierade frågeställningar. Parterna måste vara eniga om tvisten ska lösas genom ett skiljeförfarande och reglerna här om.

Ett skiljeförfarande måste vara förenligt med WTO-avtalet, det ska inte heller upphäva eller minska förmåner eller förhindra att avtalets målsättningar uppfylls.⁴²

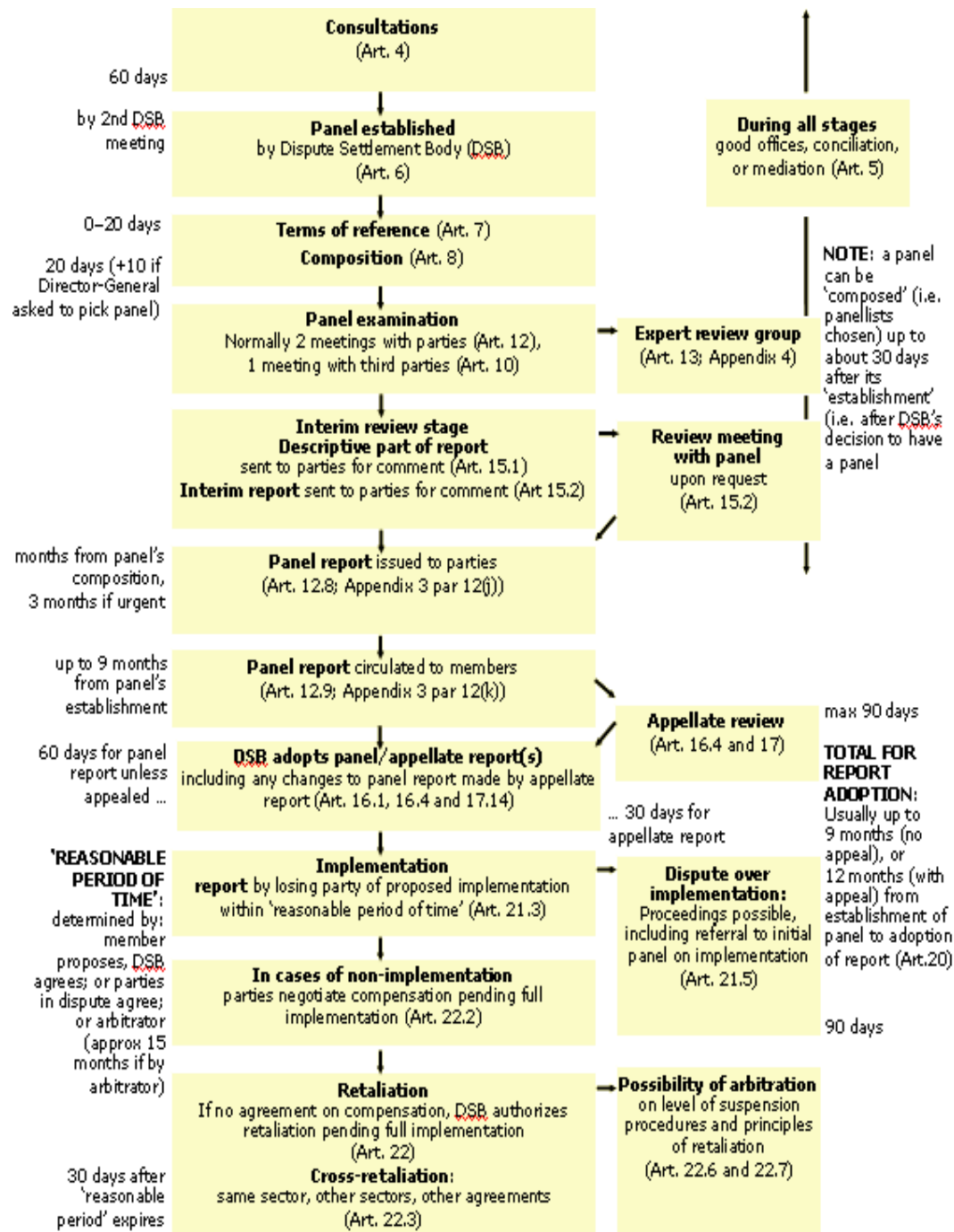
³⁹ DSU Artikel 5

⁴⁰ DSU Artikel 5.4

⁴¹ DSU Artikel 5

⁴² Seth, se not 14, s. 378

De förskrivna tidsfristerna för varje steg i processen framgår av nedanstående uppställning som hämtats från WTO:s hemsida.⁴³

⁴³ www.wto.org (besökt 30 april 2012)

4. Tredje part i DSU

4.1 Allmänt om tredje parter

Enligt DSU finns det möjlighet för en medlemsstat som inte är klagande eller svarande part att delta i en tvist i form av ett så kallat tredje-parts-deltagande. Möjligheten till tredje-parts-deltagande är tänkt att öka trovärdigheten i WTO:s tvistlösning. Starka medlemmar i WTO såsom EU och USA deltar regelbundet som tredje part i tvister där de inte själva är parter för att kunna påverka utvecklingen av WTO-rätten.⁴⁴

Inom GATT 1994 finns två rättsliga grunder till att begära samråd, artikel XXII:1 *Consultation* eller XXIII:1 *Nullification or Impairment*. Den stora skillnaden mellan dessa två rättsliga grunder är möjligheten för andra WTO-medlemmar att ansluta sig till processen som tredje part i samrådsfasen. Detta är endast möjligt om den klagande parten åberopat regelöverträdelse enligt artikel XXII:1 eller om tvisten hänförs till andra WTO-avtal (än GATT 1994) som innehåller likande regler. Detta gör att valet för den klagade parten blir strategiskt beroende på om den vill göra det möjligt för andra medlemmar att delta i samrådet. Om den klagande parten väljer att väcka talan genom artikel XXIII:1 förhindrar den engagemang av tredje part i samrådsfasen. Detta kan vara ett alternativ för den klagande parten om den avser att arbeta fram en ömsesidig överenskommelse med svaranden utan inblandning från andra medlemmar.⁴⁵

En medlemsstat som inte är aktiv part i en tvist kan ha ett intresse av att följa med i diskussionen och försöka påverka utgången av tvisten. Det finns flera orsaker till detta, exempelvis kan medlemsstaten precis som den klagande parten ha blivit kränkt av den omtvistade handlingen. Vidare kan staten ha ett intresse eftersom den upprätthåller en åtgärd likt den svarande parten. Medlemsstaten kan också ha

⁴⁴ Albashar & Maniruzzman, se not 1, s.317

⁴⁵ www.wto.org (besökt 21 april 2012)

ett intresse av att vara närvarande vid förhandlingarna eftersom den helt enkelt är intresserad av utfallet.⁴⁶

4.2 Samrådsfasen

En medlemsstat som är intresserad av att delta som tredje part har tillåtelse att delta i samrådet om staten har ett väsentligt handelsintresse (substantial trade interest) i saken och om konsultation efterfrågats i enlighet med artikel XXII:1 GATT eller motsvarande bestämmelser i andra avtal. Den svarande parten måste ge sitt godkännande till den tredje partens deltagande. Ges inte ett sådant godkännande, oavsett hur starkt intresse den tredje parten har, finns det ingen möjlighet för den att delta som tredje part vid konsultationen. Medlemmen kan dock alltid själv begära konsultation med den svarande staten, vilket öppnar en separat tvistlösningsprocess mellan dessa parter.⁴⁷

4.3 Panelprocessen

Som tredje part finns möjligheten att också delta på panelstadiet även om medlemsstaten inte varit deltagare i samrådsfasen. Tredje-parts-deltagande i panelförfarandet innebär att få del av parternas inlagor och även rätt att bli hörd i tvisten. För att få delta i panelprocessen måste den tredje parten ha ett väsentligt intresse (substantial interest) i frågan och måste även meddela sitt intresse av att delta till DSB skriftligt inom tio dagar.⁴⁸ Den tredje parten får ta del av svarandens och karendens inlagor och rätt att muntligen presentera sina synpunkter under det första mötet.⁴⁹

Till skillnad från samrådsfasen behöver den tredje parten inte svarandens samtycke för att få delta i panelprocessen. Medlemmar som deltar som tredje part har förutom detta inga rättigheter men ofta utökas dessa i det individuella fallet.⁵⁰

⁴⁶ World Trade Organization, (2005) *A Handbook on the WTO Dispute Settlement System* s. 47

⁴⁷ DSU Artikel 4.11

⁴⁸ DSU Artikel 10.2

⁴⁹ DSU Artikel 10.2 och 10.3

⁵⁰ World Trade Organization, se not 45, s. 50

4.4 Överklagande

Ett överklagande kan inte göras av den tredje parten. Rätt att överklaga till Överprövningsorganet tillkommer endast den klagande eller svarande parten. En tredje part som varit med och bevakat sina intressen under panelprocessen är välkommen att göra sig hörd hos Överprövningsorganet som *tredje deltagare*.⁵¹

En tredje part har följande val om den önskar att medverka som *tredje deltagare* under processen, med olika grader av engagemang;

1. Inlämning av skriftlig inlaga innehållande de grunder och rättsliga argument som stödjer dess ståndpunkt. Sådan ansökning ska lämnas inom 21 dagar efter datum för överklagande.
2. En tredje part som inte lämnar en skriftlig inlaga kan (inom samma tidsperiod på 21 dagar) meddela Sekretariatet att den avser närvara vid den muntliga förhandlingen och om den kommer göra ett muntligt uttalande.
3. Tredje-parts-deltagare uppmuntras att inlämna skriftliga inlagor för att deras ståndpunkter ska beaktas på bästa sätt och för att andra deltagare (parter eller andra tredje parter) ska vara medvetna om ståndpunkterna som framläggs vid den muntliga förhandlingen.
4. En tredje part som varken inlämnat skriftlig inlaga, eller underrättat sekretariatet (enligt p.1-2) har möjlighet att meddela sekretariatet att den avser närvara vid den muntliga förhandlingen. Sådana anmälningar och förfrågningar bör anmälas så fort som möjligt.⁵²

⁵¹ DSU Artikel 17.4

⁵² www.wto.org (besökt 20 april 2012)

4.5 Betydelsen av tredje-parts-deltagande för tvistens utgång

En tredje part kan påverka tvistens utfall. Deltagande tredje parter är viktigt i samband med tvister eftersom de kan belysa ett brett spektrum av frågor som är relevanta för tryggheten och förutsägbarheten i systemet. Sådana frågor kan ha blivit förbisedda av en klagande eller svarande part.

Tredje parter hjälper också till att göra tvister mångsidiga genom att belysa bekymmer som inte annars blivit aktuella. Ett tredje-parts-deltagande kan också avskräcka potentiella överträdare eftersom de kan utöva påtryckningar genom att lyfta fram andra bredare konsekvenser av en ”*nullification or impairment*” som den klagande parten inte själv lagt märke till. Ett tredje parts deltagande är också viktigt för transparensen i systemet.⁵³

⁵³ Ngangjoh, Yenkong, (2004), Third Party Rights and the Concept of Legal Interest in World Trade Organization Dispute Settlement: Extending Participatory Rights to Enforcement Rights s.761-762

5. Utvecklingsländerna i DSU

5.1 Bistånd

5.1.1 Särskild behandling

I DSU har man tagit hänsyn till de svårigheter som utvecklingsländer kan tänkas möta när de involverar sig i tvistlösningsprocessen. DSU innehåller således ett antal speciella regler för utvecklingsländer. Här följer några exempel på sådana regler.

Artikel 3.12

Utvecklingsländer som väcker talan mot industriländer får åberopa särskilda regler som ett alternativ till de som annars gäller (artikel 4,5,6 och 12 i DSU).

Artikel 4.10

Vid konsultation ska medlemmar ge uppmärksamhet åt utvecklingsländernas problem och intressen.

Artikel 8.10

Vid sammansättning av en panel har ett utvecklingsland rätt att kräva att minst en av panelledamöterna ska vara från ett utvecklingsland.

Artikel 12.10

Tvister med utvecklingsländer har utökade tidsfrister gällande artikel 4.7 och 4.8, vilka behandlar samråd och etablering av panel.

Artikel 12.11

Panelrapporters innehåll ska visa att hänsyn tagits till utvecklingsländer i form av särskild och differentierad behandling

Artikel 27.2

WTO Sekretariatet ska tillhandahålla juridisk rådgivning gällande tvistlösning och juridiska experter ska finnas tillgängliga.

5.1.2 Advisory Centre on WTO Law

Advisory Centre on WTO Law (ACWL) är en oberoende organisation med bas i Genève som ger utvecklingsländer kostnadsfri rådgivning och utbildning i WTO:s regelverk samt stödjer dem i tvistlösningsprocessen. Dessa tjänster finns tillgängliga för de utvecklingsländer som är medlemmar i ACWL och för de minst utvecklande länderna som är medlemmar i WTO eller är på väg att ansluta sig till organisationen.⁵⁴

ACWL ger stöd till utvecklingsländerna i alla steg inom tvistlösningen, hos panelen, Överprövningsorganet och i implementeringsfasen. ACWL assisterar länder som uppträder som klagande, svarande och som tredje part. De bistår även medlemmar som löser tvister genom förlikning, bona officia eller medling.⁵⁵

ACWL:s medlemmar delas in i tre kategorier (A, B och C) baserat på deras andel av världshandeln vilken har korrigerats med inkomst per capita. Denna klassificering avgör ländernas bidrag till ACWL och nivån på avgifter för tjänster som utförs av organisationen.⁵⁶

Organisationens hjälpmedel har varit av stor betydelse för de utvecklingsländer som deltagit i tvistlösningsförfarandet. Under 2010 gjorde organisationen över 200 rättsliga utlåtanden och bistod utvecklingsländerna i 73 tvister.⁵⁷

	2010
OPERATIONS	
Legal opinions	206
WTO disputes in which the ACWL provided support	7
New requests for support in WTO disputes	4
Certificates of Training awarded	29
MEMBERSHIP	
Developed country Members	10
Developing country Members	30
LDCs entitled to the services of the ACWL	43
Countries entitled to the services of the ACWL	73
STAFF	
Lawyers, including the Executive Director	9
Participants in the Secondment Programme for Trade Lawyers	3
Administrative staff	2

⁵⁴ www.acwl.ch (besökt 24 april 2012)

⁵⁵ www.acwl.ch (besökt 24 april 2012)

⁵⁶ www.acwl.ch (besökt 25 april 2012)

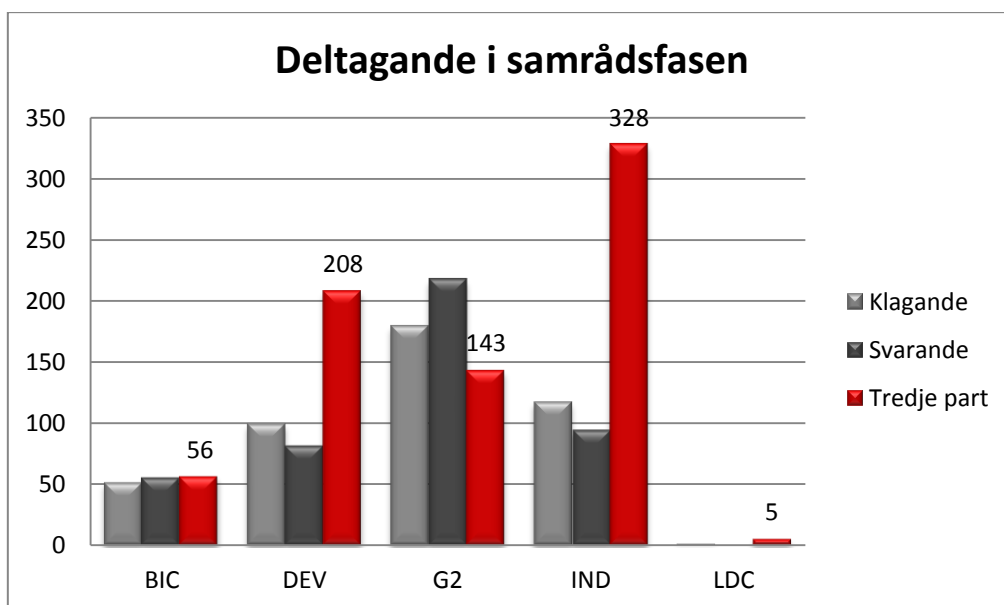
⁵⁷ www.acwl.ch (besökt 30 april 2012)

5.2 Deltagande i DSU

Följande avsnitt bygger på en studie gjord av Henrik Horn, Louise Johansson och Petros Mavroidis som publicerats i *Journal World of Trade* 45, no. 6 (2011): 1107-1138. 426 WTO-tvister i olika stadier ligger till grund för studien och täcker alla former av deltagande i DSU från den 1 januari 1995 till den 31 december 2010. Beteckningarna återsyftar på indelningen i avsnitt 1.3.

5.2.1 Användning av systemet

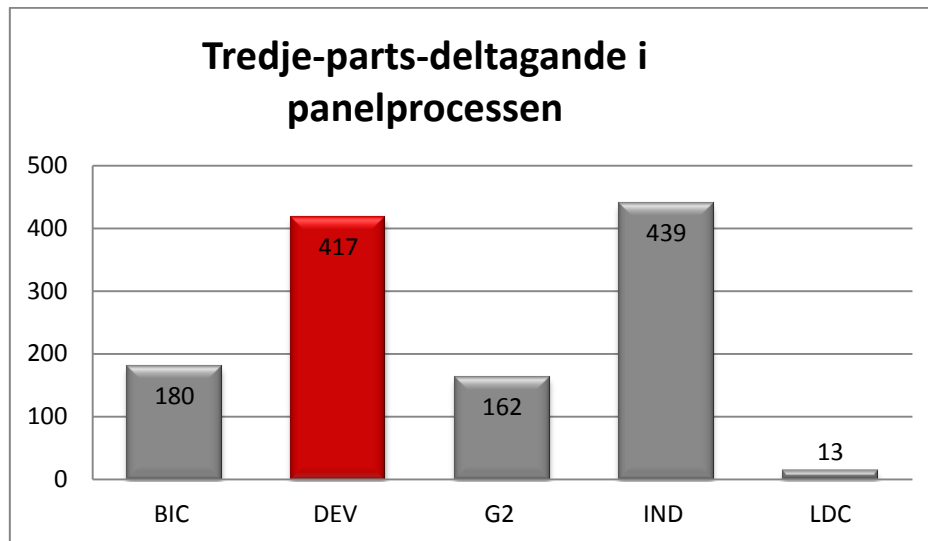
Som kan utläsas från tabellerna nedan har utvecklingsländerna uppträtt som klagande part 99 gånger (22%), som svarande part 81 gånger (18%) och som tredje part 208 gånger (28%) i samrådsfasen. Detta betyder att utvecklingsländerna är den grupp som är näst mest aktiv när det gäller att delta som tredje part i WTO-tvister.

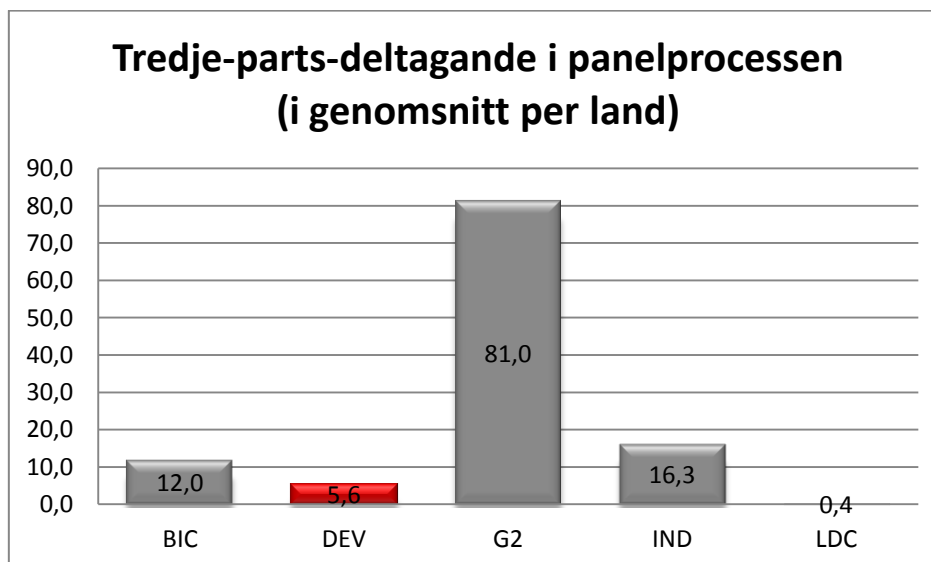
Att medverka som tredje part kan ha flera orsaker:

- Ett direkt handelsintresse i tvisten
- Allmänt missnöje med rättspraxis på det omtvistade området
- Oenighet i argumentationen gjord av en klagande eller svarande part
- Ett intresse av att utbilda sig

Nedan visas ett diagram som speglar de olika gruppernas deltagande som tredje part i panelprocessen. Utvecklingsländerna står för 417 av 1211 framträdanden, detta gör gruppen den näst aktivaste inom panelprocessen.

Enligt diagrammet ovan framstår utvecklingsländerna som en aktiv grupp, men det är viktigt att framhålla att gruppen av utvecklingsländer (DEV) består av 75 länder jämfört med BIC:s 15, G2:s två, IND:s 27 och LDC:s 32 länder. Detta betyder att ett DEV-land i genomsnitt uppträtt 5,6 gånger som tredje part jämfört med BIC:s 12, G2:s 81, IND:s 16,3 och LDC:s 0,4 gånger.

Anmärkningsvärt är också att alla kategorier av WTO-medlemmar oftare uppträder som tredje part än som klagande part. Flertalet medlemmar har också deltagit som tredje part trots att de aldrig uppträtt som klagande part i en tvist, detta gäller främst länder från grupperna DEV (t.ex. Egypten, Ghana, Paraguay och Tanzania) och LDC (t.ex. Chad och Senegal).

5.3 Svårigheter i DSU

Inom litteraturen diskuteras och analyseras två orsaker till att deltagandet av utvecklingsländer är lågt i tvistlösningssystemet. Det handlar om kapacitet och effektivitet. Trots att det är stora skillnader mellan länderna inom gruppen utvecklingsländer möter de i allmänhet tre utmaningar vid ett engagemang i tvistlösningssystemet inom DSU. Dessa är:

- 1) Brist på juridisk expertis inom WTO-rätt och brist på förmåga att organisera information om handelshinder och att angripa dem.
- 2) Brist på ekonomiska resurser och brist på möjligheter att hyra in experter för att effektivt kunna använda systemet.
- 3) Rädsla för politiska och ekonomiska påtryckningar som undergräver deras intresse att föra WTO-tvister.⁵⁸

5.3.1 Brist på juridisk expertis

För att kunna försvara sina handelsintressen inom WTO och i tvistlösningen behöver utvecklingsländerna kapacitet som krävs för att kunna uppfatta handlingar som strider mot regelverket, identifiera vem som är ansvarig samt att formulera rättsliga anspråk och föra en tvist enligt DSU. För att kunna delta i processen krävs hög kompetens eftersom systemet är komplext och WTO-avtalen består av komplicerade tekniska och juridiska texter som för många är formulerade på ett för dem främmande språk. Det finns även en hel del rättspraxis som de tvistade parterna bör ha kännedom om. Det är alltså två faktorer av juridisk karaktär som en medlem måste vara kapabel till, nämligen att ha kunskap om handel och eventuella intrång i rättigheter samt kunna förstå och kunna använda tvistlösningssystemet inom WTO.

Antalet personer med expertis inom WTO-rätt och som kan ägna sig åt tvister är mycket lägre i utvecklingsländer och i länder med små ekonomier än i industriländerna. Flertalet industriländer inom WTO har tillgång till expertutbildade jurister som enbart ägnar sig åt landets WTO-frågor.⁵⁹

⁵⁸ Shaffer, se not 2, s.26

⁵⁹ Lester & Mercurio, se not 3, s. 787

Eftersom det är stora skillnader mellan länderna i gruppen utvecklingsländer har de också kommit olika långt när det gäller utvecklingen av sådana system. Vissa länder har anpassat sig till WTO-systemet genom att skapa handelsbyråkratier, samordna institutioner och underhålla specialiserade handelsenheter i Genève, medan andra inte vidtagit några åtgärder. De flesta utvecklingsländer har endast en eller en handfull jurister som kan ta hand om landets WTO-frågor.⁶⁰

Utvecklingsländer drabbas av stora kostnader när de ska anlita privata advokatbyråer eller enskilda jurister för att få råd och för att anlita dem som ombud i WTO tvister. Dessa kostnader är för stora för de flesta av WTO:s utvecklingsländer, exempelvis uppsteg advokatkostnaderna i det så kallade Kodak-Fuji fallet⁶¹ till över 10 miljoner dollar.⁶²

Utvecklingsländernas brist på resurser tillsammans med deras ”frånvaro” i systemet gör att de går miste om viktig ”know-how” rörande WTO-rätten. De flesta utvecklingsländer har få jurister och ingen utbildning om WTO:s regler. Detta gör att det inte finns några lokalt tillgängliga jurister i utvecklingsländerna för att ge råd till lokala företag och branschorganisationer och för att utveckla ländernas regeringar till att kunna försvara sina rättigheter inom WTO:s tvistlösning och förhandlingar.⁶³

5.3.2 Brist på ekonomiska resurser

Kostnaden för att driva en tvist inom WTO är mycket hög. Industrieländerna har större finansiella resurser som de kan ägna åt WTO och tvistlösningssprocessen. Här inkluderas resurser från enskilda företag med intresse för tvisters utfall, som kan hyra in dyra expertjurister för att jobba på fallen samtidigt som regeringen själv bistår med kostnader för processen.⁶⁴

Utvecklingsländerna har viss hjälp genom att de har tillgång till ACWL där de kan få hjälp att minimera och även delvis täcka sådana kostnader. ACWL är utformat på så sätt att de ger råd och företräder utvecklingsländerna så att de kan försvara sina rättigheter enligt WTO. Genom att ACWL företräder parter som är

⁶⁰ Shaffer, se not 2, s.27-29

⁶¹ WT/DS44/R Kodak – Fuji Case

⁶² Shaffer, se not 2, s.27-29

⁶³ Shaffer, se not 2, s.27-29

⁶⁴ Lester & Mercurio, se not 3, s. 787

utvecklingsländer i ett stort antal fall per år får organisationen en stor erfarenhet och kompetens som enskilda utvecklingsländer inte kan uppärbeta själv.

Utvecklingsländerna kan använda ACWL på olika sätt beroende på utvecklingsnivå och beroende på hur ofta landet deltar i tvister. Mer utvecklade länder använder centret för att utveckla sin egen skicklighet inom WTO medan mindre utvecklade länder använder centret för att erhålla grundläggande kompetens. ACWL kan hjälpa grupper av likasinnade länder att exempelvis förbereda argument eller för att försvara sina intressen.⁶⁵

5.3.3 Rädsla för politiska och ekonomiska påtryckningar

Utvecklingsländer kommer alltid möta rättsliga påtryckningar från mäktiga länder vilket underminerar att uppnå objektiv tvistlösning. De starka kommer att utnyttja de obalanser som finns och många gånger finns det inte mycket ett utvecklingsland kan göra för att motverka eller ifrågasätta beslut som tas av mäktigare medlemmar.

WTO som system och WTO-rätten fungerar till förmån för länder/tullunioner med stora marknader som exempelvis USA och EU. Sådana stater kan pressa utvecklingsländer eftersom tillgången till dessa länders marknader är avgörande för utvecklingsländernas exportörer. Inskränkande tillgång till utvecklingsländernas marknader har ingen sådan slagkraft på länder med större ekonomier då de exporterar stora mängder till hela världen.⁶⁶

De flesta utvecklingsländer saknar tillräcklig ekonomisk makt för att hot om handelssanktioner ska vara ett effektivt medel för att tvinga fram efterlevnad. Om ett utvecklingsland inför sanktioner mot ett industriland kan detta vara till större skada för utvecklingslandet än för det land som ska ”drabbas”, eftersom utvecklingsländerna är så pass beroende av import från dessa länder.⁶⁷

Avgöranden från paneler och Överprövningsorganet formuleras som ”allmänna rekommendationer” och det ges inga förslag på hur medlemsstaterna ska genomföra dessa rekommendationer. Vagheten i dessa ”domar” har asymmetriska effekter genom att de tillåter stora industriländer att undvika efterlevnad om ett

⁶⁵ Shaffer, se not 2, s.30-31

⁶⁶ Shaffer, se not 2, s.33-36

⁶⁷ Lester & Mercurio, se not 3, s. 787

sådant land är förlorande part medan de kan använda sitt marknadsinflytande för att få mindre länder att lyda när de är vinnande part.⁶⁸

Det nuvarande systemets rättsmedel skapar incitament för stora ekonomier att dra ut på processerna. Det är även tillåtet att under en process vidhålla omtvistade åtgärder vilket är en nackdel för utvecklingsländerna som kan drabbas hårt av sådana åtgärder. När en utdragen process når sitt slut har dessa större ekonomier lyckats stänga sina marknader utan att ha ådragit sig några konsekvenser. Trots införandet av bindande tidsramar i tvistlösningssystemet utgör långdragna processer fortfarande ett problem för många utvecklingsländer.⁶⁹

5.4 "Free-riding" i DSU

"Most-Favoured-Nation" principen har varit en central fråga när det gäller internationella handelsavtal och är känd som en av pelarna i WTO-systemet. I nästan alla WTO-avtal finns principen intagen och den stadgar att alla länder måste behandlas lika.

Frågor om den ekonomiska betydelsen av detta problem har sysselsatt akademiker och politiker sedan systemet grundades. Allt eftersom WTO växer, både i medlemskap och i omfattning har frågan om MFN-principen skapar "free rider" problem fått stor uppmärksamhet. MFN-principen öppnar upp möjligheten för länder att använda sig av "free-riding" rörande förhandlingsresultat som uppnåtts av andra medlemmar. Problemet uppstår då en medlem exempelvis förlorat en tvist och måste sänka sina tullar till förmån för alla handelspartners inom WTO enligt principen om lika behandling. En sänkning av ett handelshinder kommer då ge fördel till alla andra som tillhandahåller den relevanta produkten.⁷⁰

I praktiken försiggår det en hel del "free riding" utav utvecklingsländer och länder med små ekonomier och det finns två huvudproblem:

- 1) Medlemmar kan undvika att inleda förhandlingar i hopp om att kunna "åka snålskjuts" på en liberalisering gjord av andra.

⁶⁸ Shaffer, se not 2, s.33-36

⁶⁹ Shaffer, se not 2, s.33-36

⁷⁰ Hoekman, Bernard & Kosteci, Michel, (2009) *The Political Economy of the World Trading System: The WTO and Beyond* s. 115-116

- 2) Länder som inleder förhandlingar kan nå ineffektiva resultat eftersom de inte helt och hållet kan utnyttja resultatet av liberaliseringen.

Många utvecklingsländer förlitar sig på att andra medlemmar ska föra tvister och verkställa beslut. Ett sätt för utvecklingsländer att ta sig ur detta dilemma kan vara att forma allianser och uppträda som en grupp när någon av dess medlemmar är berörd eller påverkas.

6. Sammanfattande diskussion

Det är nödvändigt i ett internationellt system med någon form av tvistlösning för en slagkraftig och korrekt tillämpning av överenskommelser. Det är här som en stat kan bevaka sina rättigheter i handelssystemet. DSU har varit föremål för mycket diskussion och det är framför allt utvecklingsländernas närvaro som det talas om. Sakkunniga personer är överens om att DSU fungerar bättre för utvecklingsländerna än det gamla systemet gjorde. Trots flertalet förbättringar av systemet är det fortfarande så att många utvecklingsländer aldrig varit representerade. De flesta är överens om att det framförallt är tre faktorer som utmanar dessa staters medverkan i systemet. Dessa är juridiska kunskaper, ekonomiska medel och politisk makt.

Med tanke på komplexiteten i WTO-reglerna och WTO:s institutionella struktur är det svårt för ett utvecklingsland att tillvarata sina rättigheter. Många utvecklingsländer har brist på nationell juridisk kunskap inom WTO-frågor både på regeringsnivå och inom den privata sektorn.

Utvecklingsländer har i regel mindre resurser att spendera på rättslig hjälp för att försvara sina rättigheter. Deras statsbudget är ofta begränsad och tyngd av skatter och alternativkostnaderna är alldeles för höga för att investera i rättshjälp i motsats till andra sociala behov. Jämfört med större och rikare medlemmar står utvecklingsländerna för mycket högre relativa och absoluta kostnader i rättstvister. Utvecklingsländerna möter högre kostnader per fall eftersom de deltar färre gånger och därför inte kan gynnas av stordriftsfördelar. Eftersom enskilda utvecklingsländers export består av mindre volym, variation och värde är de mindre benägna att delta i systemet. På grund av deras mindre frekventa användning av DSU, har de mindre incitament att avsätta resurser för att utveckla sitt användande av tvistlösningssystemet.

ACWL:s tjänster, är av stor betydelse för många utvecklingsländer. Det rådgivande centrets kunskap utvecklas hela tiden och utvecklingsländerna kan använda dess kunnande på olika sätt beroende på utvecklingsnivå och deltagande. WTO utvecklas ständigt och kräver intensiv insamling av information, detta gör att ACWL är bättre anpassat och uppdaterat än vad de enskilda utvecklingsländerna är inom WTO-rätt.

Det är en stor utmaning för utvecklingsländer att möta rättsliga påtryckningar från mäktiga länder. Sådan politisk makt kan få små länder att underminera effekten av rättssystemet. När ett utvecklingsland vunnit en tvist har landet svårt att tvinga fram efterlevnad, detta tros bero på avsaknad av ekonomisk makt.

I DSU är det stater som är parter och därför endast dessa som kan vara aktiva. Övriga intressenter kan göra sig hörda genom inlagor, *amicus curiae brief*, men panel och Överprövningsorgan är inte skyldiga att beakta dem. Inom DSU kan en stat uppträda som klagande, svarande eller som tredje part men med olika grad av engagemang.

Statistik visar att ett deltagande som tredje part är den vanligaste formen av deltagande inom DSU oavsett om medlemmen är ett industriland eller ett utvecklingsland. Genom ett tredje-parts-deltagande i WTO:s tvistlösningssystem har medlemmar möjligheten att göra inlagor och framlägga deras intressen och rättsliga position inför panel eller Överprövningsorgan utan att behöva bära den formella och politiska börda som klagande och svarande part måste göra. Som tredje part får medlemmar delta som har ett väsentligt handelsintresse eller ett väsentligt intresse i den omtvistade saken. Medlemsstatens önskan att delta som tredje part kan bero på att medlemmen är oenig i argumentationen gjord av någon av parterna, missnöjd med rättspraxis på området, att medlemsstaten vill delta i utbildningssyfte eller för att medlemmen upprätthåller en liknande åtgärd eller blir utsatt för den och därför har ett intresse av tvistens utfall.

Ett tredje-parts-deltagande är ofta kopplat till ett konkret kommersiellt eller systematiskt intresse hos den aktuella medlemsstaten. På senare år har intresset för tredje-parts-deltagande ökat, vilket anses bero på ett intresse av träning och utbildning i tvistlösningssystemet. Det är framför allt utvecklingsländerna som på denna punkt bidragit med en ökning av deltagande som tredje part.

Detta ger utvecklingsländernas myndighetspersoner möjligheten att få praktisk erfarenhet från tvistlösningsprocessen. I detta inkluderas möjligheten att bli bekant med förfaranden, förståelse för hur man klagat, svarat och olika strategier, exponering för panel och Överprövningsorgan samt utformning av inlagor och uttalanden.

Flertalet utvecklingsländer har många gånger deltagit som tredje part trots att de aldrig uppträtt som klagande eller svarande part i tvist. Ett deltagande som tredje part kan ha flera orsaker. Det kan bero på att de har ett stort intresse av andra länders handelsliberaliseringsprocesser. Det kan även bero på att kostnadsbördan för att driva en tvist på egen hand är för alldeles för stor eller att det råder kunskapsbrist om vilka tvister som bör väckas, både ur ett handelspolitiskt och ekonomiskt perspektiv.

Det har pågått diskussioner om det är ett problem att utvecklingsländer till stor del deltar i tvister som tredje part. Tredje parter, såväl som icke deltagande länder, kan i lika stor utsträckning som aktiva medlemmar vinna på tvisters utfall. Detta fenomen kallas för "free-riding" och är en central fråga i det multilaterala systemet. MFN-principen som förbjuder diskriminering mellan medlemsstater leder till att andra medlemmar än klagande och svarande part påverkas av resultatet. Problemet ligger i att medlemmar kan undvika att inleda förhandlingar i hopp om att kunna ta del av en liberalisering utförd av en annan medlem. Detta gör också att de länder som inlett en förhandling når ineffektiva resultat eftersom de inte fullt ut kan utnyttja resultatet.

Samtidigt som systemet kritiserats enligt ovan har ett tredje-parts-deltagande i DSU även positiv inverkan. När tvister har aktiva tredje parter gör det tvister mer mångsidiga genom att synpunkter från andra än huvuddeltagarna förs in i tvisten. Detta kan påverka tvistens utfall och också bidra till en högre transparens i DSU.

7. Slutsats

7.1 Vad innebär ett tredje parts deltagande och vilka rättigheter för det med sig?

En tvist består i grunden av en klagande och en svarande part. Inom WTO är det även möjligt för en medlem som har någon form av intresse av tvisten att delta som en tredje part. Den tredje parten har olika rättigheter i olika delar av tvistlösningsprocessen.

Den första fasen i processen är samråd som äger rum mellan den klagande och den svarande parten. Detta kan bli aktuellt beträffande varje fråga som rör tillämpningen av avtalet. Samrådsfasen har visat sig vara ett effektivt medel att lösa tvister på då majoriteten av alla fall löses här. En part som inte är aktiv deltagare men som ändå har ett väsentligt handelintresse av tvistens utfall har rätt att delta som tredje part i samrådsfasen om den klagande parten väckt talan med utgångspunkt i artikel XXII:1 GATT 1994, samt att den svarande parten accepterat den tredje partens deltagande. Om tvisten inte löses i samrådsfasen får den klagande parten begära att en panel tillsätts för att lösa tvisten. En tredje part får även delta i panelprocessen och det finns då inget krav på att medlemmen deltagit i samrådsfasen. En förutsättning för att få delta är att medlemmen har ett väsentligt intresse i den aktuella frågan. Som tredje part får medlemmen bli hörd och komma med inlagor samt ta del av kändens och svarandens synpunkter. I regel har den tredje parten förutom detta inga rättigheter men de kan utökas under det individuella fallets gång. Vidare kan den klagande eller svarande parten, vid missnöje med panelavgörandet överklaga domen till Överprövningsorganet. Detta kan inte göras av en tredje part, men denne är välkommen att delta som en tredje deltagare förutsatt att den varit närvarande vid panelprocessen. Rättigheterna består då av muntliga uttalanden och skriftliga inlagor. Att delta som tredje deltagare vid Överprövningsorganet medför större rättigheter än de som gäller i samrådsfasen och i panelförfarandet.

7.2 Varför uppträder utvecklingsländerna oftast som tredje part och inte lika frekvent som klagande eller svarande part?

Det finns flera orsaker till att utvecklingsländer deltar som tredje parter i tvister, men framförallt är två skäl framträdande. Det första är brist på juridisk kapacitet och ekonomiska resurser, det andra är att de deltar i ett utbildningssyfte.

Det är onekligen dyrt att delta som part i tvistlösningssystemet. Dessa kostnader är betungande för många utvecklingsländer och detta kan ligga till grund för att utvecklingsländerna inte är lika aktiva som industriländerna i rollen som klagande och svarande part. Det är mindre kostsamt att följa eller bevaka en tvist genom ett tredje-parts-deltagande. Det kan också vara så att utvecklingsländerna saknar den kapacitet som krävs för att identifiera överträdelser och vem som är skyldig eller att det råder en kunskapsbrist om vilka tvister som bör väckas. Det gäller att kunna bearbeta kunskap om handel samt känna till vilka rättigheter medlemsstaten har inom WTO. Många utvecklingsländer deltar som tredje parter av den orsaken att de har ett intresse av att lära sig, alltså en form av träning eller utbildning. Detta gör att utvecklingsländerna får praktisk erfarenhet och chansen att bekanta sig med systemet genom att observera förfarandet. De bygger upp en förståelse för hur man klagat och svarat samt olika strategier och får en bättre förståelse för den komplicerade processen.

7.3 Blir det några konsekvenser av utvecklingsländernas tredje-parts-deltagande i tvistlösningssystemet?

Ett tredje-parts-deltagande kan ha både positiva och negativa konsekvenser i tvistlösningssystemet.

Att utvecklingsländer, när de deltar i DSU, framförallt använder systemet som tredje part kan leda till att de vinner på andra aktiva medlemmars processer i och med att MFN-principen gäller. Det finns risk för att dessa medlemmar undviker att inleda en förhandling och i stället "åker snålskjuts" på förhandlingar genomföra av andra medlemmar. Detta gör att de medlemmar som genomdriver en liberalisering inte kan utnyttja den till fullo. Å andra sidan, flera parter i en tvist leder till mångsidighet och flera medlemmar får vara med och forma rättspraxis, tolkningar och uppfattningar vilket gör att även utvecklingsländerna får vara med och påverka framtidens förhandlingar.

Källförteckning

Litteratur

Hoekman, Bernard & Kostecki, Michel, (2009) *The Political Economy of the World Trading System: The WTO and Beyond*. New York: Oxford University Press Inc.

Lester, Simon & Mercurio, Bryan, (2008) *World Trade Law: Text, Materials and Commentary*. Portland: Hart Publishing.

Linderfalk, Ulf, (2006) *Folkrätten i ett nötskal*. Lund: Studentlitteratur

Seth, Torsten, (2000) *Tvistlösning i WTO. Om rättens betydelse för den internationella handelspolitiken*. Stockholm: Stiftelsen MercurIUS.

Van den Bossche, Peter (2008) *The Law and Policy of the World Trade Organization: text, cases and materials*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.

World Trade Organization, (2005) *A Handbook on the WTO Dispute Settlement System: A WTO Secretarial Publication prepared for publication by the Legal Affairs Division and the Appellate Body*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tidskriftsartiklar

Albashar, Faisal A S A & Maniruzzman, A F M, (2010) Reforming the WTO Dispute Settlement System: A Rethink of the Third Party Right of Access to Panel and Appeal Processes from Developing Countries Perspectives. The Journal of World Investment and Trade. Tillgänglig på http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1830390 (besökt 1 maj 2012)

Froese, Marc D, (2011) Do Developed Countries “Lawyer up” Faster than Developing Countries? Evaluating the Speed and Momentum of Trade Litigation at the World Trade Organization. Journal of World Trade 45, no 6: 1237-1266. The Netherlands: Kluwer Law International BD.

Horn, Henrik & Johannesson, Louise & Mavroidis, Petros, (2011) The WTO Dispute Settlement System 1995-2010: Some Descriptive Statistics. Journal of World Trade 45, no 6: 1107-1138. The Netherlands: Kluwer Law International BD.

Ngangjoh, Yenkong, (2004), Third Party Rights and the Concept of Legal Interest in World Trade Organization Dispute Settlement: Extending Participatory Rights to Enforcement Rights. The Journal of World Trade 38(5): 757-772. The Netherlands: Kluwer Law International.

Shaffer, Gregory, (2003) How to make WTO dispute settlement work for developing countries: some proactive developing country strategies. ICTSD Resource Paper No. 5. Tillgänglig på http://ictsd.org/downloads/2008/06/dsu_2003.pdf (besökt 26 april 2012)

WTO dokument

Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes, tillgänglig på http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/28-dsu_e.htm (besökt 20 april 2012)

The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1994) tillgänglig på http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/06-gatt_e.htm (besökt 20 april 2012)

Agreement Establishing the World Trade Organization, tillgänglig på http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto.pdf (besökt 10 maj 2012)

Rättsfall

WT/DS44/R Kodak – Fuji Case, tillgänglig på

[http://www.worldtradelaw.net/reports/wtopanelsfull/japan-film\(panel\)\(full\).pdf](http://www.worldtradelaw.net/reports/wtopanelsfull/japan-film(panel)(full).pdf)

(besökt 14 maj 2012)

Elektroniska källor

WTO:s hemsida

WTO, ”What we do” tillgänglig på

http://wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_we_do_e.htm (besökt 4 april 2012)

WTO, ”What we are” tillgänglig på

http://wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm (besökt 4 april 2012)

WTO, ”Who are the developing countries in the WTO?”, tillgänglig på

http://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/d1who_e.htm (besökt 17 april 2012)

WTO, ”A unique contribution ” tillgänglig på

http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/disp1_e.htm (besökt den 19 april 2012)

WTO ”Working procedures for appellate review” tillgänglig på

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/ab_e.htm (besökt 20 april 2012)

WTO, ” The process- Stages in a typical WTO dispute settlement case” tillgänglig på

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/disp_settlement_cbt_e/c6s2p1_e.htm (besökt 21 april 2012)

WTO ”The panel process” tillgänglig på

http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/disp2_e.htm (besökt 30 april 2012)

ACWL:s hemsida

ACWL, "The ACWL provides advice, support and training to developing and least-developed countries" tillgänglig på <http://www.acwl.ch/e/index.html> (besökt 24 april 2012)

ACWL, "Introduction" tillgänglig på <http://www.acwl.ch/e/disputes/dispute.html> (besökt 24 april 2012)

ACWL "Developing Countries" tillgänglig på http://www.acwl.ch/e/members/developing_countries.html (besökt 25 april 2012)

ACWL "Reports on operations" tillgänglig på http://www.acwl.ch/e/documents/reports/Oper_2010.pdf (besökt 30 april 2012)